עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ולדה כמותה מנלן דאמר קרא "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" ובכותית מנלן אמר קרא "לא תתחתן בם" אשכחנא דלא תפסי בה קידושי ולדה כמותה מנלן? א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי דאמר קרא "כי יסיר את בנך מאחרי" בנך הבא מישראלית קרוי "בנך" ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה, אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך נימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר? נהי דכשר לא הוי, ממזר לא הוי, פסול מיקרי. והוא בשבעה גוים כתיב שאר אומות מנלן? א"ק "כי יסיר את בנך" לרבות כל המסירים, הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מ"ט? א"ק "ואחר כן תבוא אליה ובעלתה" וגו' מכלל דמעיקרא לא תפסי בה קידושין, אשכחן דלא תפסי בה קידושין, ולדה כמותה מנלן? אמר קרא "כי תהיין לאיש וילדו לו" כל היכא דקרינן ביה "כי תהיינה" קרינן ביה "וילדו לו" וכל היכא דלא קרינן ביה "כי תהיינה" לא קרינן ביה "וילדו לו", אי הכי שפחה נמי? אין הכי נמי אלא "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" למה לי? לכדתניא

האומר

תורה אור

האשה וילדיה וגו' · בשפחה כנענית שייחדה לעבד עברי ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו : לא תתחתן בם · לא תהא לך בם תורת חיתון : כי יסיר את בנך · לעיל מיניה כתיב "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" וסמיך ליה "כי יסיר את בנך" מדלא כתיב "כי יסיר את בתך" משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחריו ושמעינן דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי "בנך": ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך · מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה: בנך מישראלית קרוי בנך כו' · לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך מישראלית קרוי בנך אבל בנך מן העובדה כוכבים אינו קרוי בנך : ש"מ · מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן העובד כוכבים "בנך": נימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר גרסי' · דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר עובד כוכבים דנימא עובד כוכבים הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכיון שבעבירה נולד הוה ליה ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין דתנן במתני' (לעיל דף סו:) שהם ממזרים : ומשני מהכא לא תשמע ממזרות, הני דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה, ממזר מיהא לא תשמע מינה כדאמרינן ביבמות (דף מה:) דממזר, מאשת אביו יליף מה אשת אב' דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמיך ליה "לא יבא ממזר" אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל : פסול מיקרי · כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים : הא' בשבעה אומות כתיב · לא תתחתן בם וכי יסיר בשבעה גוים שבא"י הוא דכתיב, שאר אומות מנלן : דדריש טעמא דקרא · בב"מ (דף קטו.) גבי אלמנה דקאמר עשירה ממשכנין אותה, עניה לא ממשכנין אותה דטעמא מאי אמר רחמנא "לא תחבול בגד אלמנה" מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יוצא ונכנס תמיד אצלה שחרית למשכן וערבית להחזיר אתה משיאה שם רע בשכנותיה והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום "כי יסיר" ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר ליה "כי יסיר" לרבות שאר אומות אלא לרבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא בז' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן כדקי"ל (חולין דף יג:) אומות שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אייתר ליה ריבויא, ושאר אומות מנלן ודכוותיה אמר בסנהדרין (דף כא.) גבי "לא ירבה לו נשים" ולא יסור לבבו" דלר"ש הוי האי "לא יסור" יתורא, דבלאו פירושא דקרא הוי דרשי' ביה טעמא, ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא הכא פריש קרא טעמא : ואחר כן · לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר "והיתה לך" כתיב דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה : וילדו לו · שמתיחס אחר אביו : לא קרינן ביה וילדו לו · אלא אחריה הוא מתיחס : א"ה שפחה נמי · דולדה כמוה תיפוק לן מהאי קרא דהא לא קרינן בה "כי תהיין" כדכתיב (בראשית כב) "עם החמור" = עם הדומה לחמור :

האומר

ולדה כמוה מנלן · לפום ריהטא משמע דה"פ נימא דישראל הבא על השפחה הולד כשר והיכי נוכל להכשיר באין קידושין ויש עבירה יותר מיש קידושין ויש עבירה ואמר דהולד הולך אחר הפגום וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפי' בא עליה ממזר הולד כמוה ויש לו תקנה בשחרור הא ליתא אלא לרבי טרפון (לקמן דף סט.) אבל לרבנן לא ונראה דה"פ ולדה כמוה מנא לן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא לטמא לו ולא לייבם אשת אחיו ולא לפטור אשת אביו מיבום :

אמר קרא לא תתחתן בם · פירש בקונטרס לא יהא לך בהם תורת חתנות מיהו קשה שהרי האי קרא לא איירי בעובדי כוכבים דהא גבי ז' עממים הוא דכתיב כדאמר בפרק הערל (יבמות דף עו:) אמר רבה בגרותן אית להו חתנות פירוש איסור לא תתחתן יש בהם ובגיותן לית להן חתנות לא שייך בהו חתנות לעבור עליו משום לא תתחתן לכך פר"ת דגמרא דמייתי קרא לא תתחתן הוי כמו וגומר ומסיפא דקרא דריש דכתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך משמע שאין בה קיחה והקשה ה"ר יעקב מאורלינ"ש ואימא ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד תפסי בה קידושין דכה"ג אמר לעיל (דף סז.) גבי לא יקח איש את אשת אביו ותירץ מהר"ר יצחק ש"ש דאין ה"נ אלא סמך אלא תתחתן ואלא תקח דהוי כמו תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד ואע"ג דאמר לא תתחתן איירי בגירות ה"מ בתר דידענא מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קידושין מקרא אחרינא לקמן בסמוך אבל אי לאו הכי טוב היה לאוקמא קרא דלא תתחתן נומר דלא תפסי בה קידושין מלאוקמא בגירות :

בנך הבא מישראלית קרוי בנך · פי' בקונטרס דכתיב כי יסיר את בנך מאחרי דקאי אבתך לא תתן לבנו וה"ק בתך לא תתן לבנו משום דכי יסיר בנו בן בתך מאחרי והוא קרוי בנך אבל בנך הבא מן העובדת כוכבים ומבנך אינו קרוי בנך אלא בנה מדלא קאמר על בתו לא תקח לבנך כי תסיר בנך מאחרי אמר רבינא שמע מינה (*בנך הבא מן העובדת כוכבים) כו' [וא"ת] רבינא היינו דברי רבי יוחנן ומה בא לחדש רבינא מה שלא פירש רבי יוחנן דקאמר רבינא שמע מינה לכך פירש רבינו תם דכי יסיר את בנך קאי אבתו לא תקח לבנך וה"ק כי יסיר החותן את בנך שהוא חתנו מאחרי ומדלא חש הכתוב על בן הבן שמע מינה בנך הנולד לך מאשתך קרוי בנך לפי שהוא מישראל ומישראלית ואין אותו הבא מבנך ומן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ודייק מלישנא דכי יסיר את בנך דמשמע מיעוט וממעט בן בנך מדלא כתיב כי יסירם או כי יסיר את זרעך אבל אכתי לא ידענא מעובד כוכבים הבא על ישראלית מה דינו ואתא רבינא וקאמר שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב גבי בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בתך מאחרי ונידוק מינה דעליה הקפיד רחמנא כדדייקינן גבי בתו לא תקח לבנך ומדלא קאמר הכי שמע מינה דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך והקפיד קרא אתרוייהו ולכך לא כתב כי יסיר את בתך מאחרי דמשמע מיעוט מבן בתו עוד פר"ת דכי יסיר קאי אבתו לא תקח לבנך כדמפרש אחותן קאי וה"ק כי יסיר החותן את בנך מאחרי שאין הזרע הבא מהן מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים והייט דאמר ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך והיא הסרה דקאמר קרא ובנך הבא מן הישראלית קרוי בנך דקאמר שמואל ורבי יוחנן (ביבמות דף יז:) לא פירשו כלום בעובד כוכבים הבא על בת ישראל דמילתייהו בישראל הבא מן הישראלית שבעלה ישראל קאמר דהוי בנך ורבינא בא לדקדק שמע מינה בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך שמע מינה דבתך הנשואה לעובד כוכבים ליכא הסרה שהזרע מתייחס אחריה ופי' זה קשה לר"י דכי יסיר משמע דמיירי בהסרת יראת שמים כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירים ומתרגמינן ארי יטעון ית בנך מבתר דחלתי לכך נראה כפר"ת ראשון שפיר* :

הניחא לר"ש · פי' דדריש טעמא דקרא ה"נ אמר טעמא דחיתון דאי לא כתיב כי יסיר ה"א מסברא דמיירי משבעה עממים לפי שהם אדוקין בעבודת כוכבים יותר משאר אומות ולפיכך לא תתחתן וכתב רחמנא כי יסיר לרבות כל המסירין אלא לרבנן דלא דרשי טעמא דקרא א"כ אי לאו קרא יתירא ה"א לא תתחתן מיירי בכל האומות ואיצטריך כי יסיר לומר דוקא בשבעה עממים א"כ בשאר אומות מנליה :

אלא

[עי' תוס' כתובות כט. ד"ה אלו וכו' ד"ה דכתיב וכו' אפילו דקרא קסמיך]

[יבמות כג. ע"ש היטב]

[ע"ז לו:]

לעיל סח. גיטין מט: סוטה ח. יבמות כג. ב"מ קטו. סנהדרין כא: [מנחות כג:] יומא מב:

[נ"ל בן בתך הבא מן העובד כוכבים]

תוס' ר"י הזקן

תהיה לאדוניה בעבד עברי שרבו מוסר לו שפחה כנענית וקאמר שהבנים עבדים כמו השפחה : כי יסיר לעיל מהאי קרא כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך כלומר שיסיר העובד כוכבים שהוא החתן בן בתך שתתן לו ש"מ שעליה לא הקפידה תורה דודאי הואיל וגדולה [היא] לא יסירה אלא מבן שנולד מבתך מהעובד כוכבים קאמר דודאי מדכתיב יסיר לשון זכר ארישיה דקרא קאי וקרי ליה בנך ושמעי' דבן בתו הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך ומדלא כתיב כי תסיר את בנך כלו' לא תקח בתו לבנך כי תסיר היא הבן הנולד מבנך ש"מ שלא הקפידה עליו תורה בהסרתו דעובד כוכבים הוא ובנך א) שתתן לבתו

דברים ז

שמות כא

יבמות יז. כג.

סנהדרין דף סח:

[יבמות כג. בשינוי גדול וע"ש תוס' ד"ה מאן תנא]

[יבמות כג: ע"ש]

לקמן עה:

שם כא

שם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה נימא קסבר רבינא כו' דלא שדינן כו' עי' לקמן עה ע"ב תד"ה ורבי ישמעאל ובמהרש"א שם :

[עי' תוס' יבמות יז. ד"ה ואין בנך]

הוא שקרוי בנך אבל הנולד לבנך אינו קרוי בנך אלא בנה : קרוי בנך · ישראל הוא · ולפי מ"ש הר"ם בקדושי' פי"ב ובהלכות יבום פ"א נראה שכך פי' כי יסיר ענין בפני עצמו וקא דייק מדסמך קרא דכי יסיר דאיירי בעובד כוכבים הוא דאיירי בחתון העובד כוכבים ש"מ דאתא לאשמועינן שהחתן מביא לעבור עבודת כוכבים הראויים להיותם ישראלים ומדלא אמר כי יסיר את בתך ואת בנך דהוה משמע שהחתן הנזכר מסיר קפיד דגדולים ניגתו ושניהם ישראל וישראלית הם ולא יסירו אלא שהבנים היוצאים מהם דיבר · ומדסמך חתון דבנך לבתו לכי יסיר ולא סמיך חתון דבתך לבנו ש"מ דההוא לא יסיר מאחרי בתו מחייב הבן היוצא מהם [להסיר] מאחרי שאין לו דין ישראל וה"ק בנך ב) שאתה נותן לה שהוא מישראלית הוא בנך שעובד השם ואין בנך שבא מן העובדת כוכבים הוא בנך שאינו עובד השם אלא הוא בנה והולד ממזר ואתא רבה לאשמועינן דבתר דידה שדינן ליה וממזר הוא ולא בתר דידיה שאם נתגייר יהיה ראוי לבא בקהל :

א) נראה דצ"ל ובנך שיוולד מבתך הוא שקרוי בנך וכו' · ב) אולי צ"ל בנך שבא מבתך שאתה נותן לו כו' .